

CONSILIUM

ET

Schengen

*Vaba liikumise võimalus
Euroopas*

JAANUAR 2013

Sisukord

SISSEJUHATUS	1
ISIKUTE VABA LIIKUMINE	2
POLITSEI- JA TOLLIKOOSTÖÖ	2
– Sisepiirid	2
– Välispiirid	3
– SIS (Schengeni infosüsteem)	4
ÕIGUSALANE KOOSTÖÖ	5
VIISAD	6
VARJUPAIGAKÜSIMUSED	7
SCHENGENI ALA KAART	8

Käesoleva teabelehe on koostanud nõukogu peasekretariaat ja see on mõeldud üksnes teavitamiseks.

Teavet nõukogu kohta võib leida järgmiselt veebilehelt:

www.consilium.europa.eu

© Euroopa Liit, 2013

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Schengenist, mis on küla Luksemburgi lõunaosas Moseli jõe ääres, on saanud sisepiiridel kontrolli kaotamise ja vaba liikumise sünonüüm Euroopas. Schengeni ala areng on toimunud järk-järgult:

- * Schengeni ala sündis 14. juunil 1985, kui viis riiki (Belgia, Luksemburg, Madalmaad, Prantsusmaa ja Saksamaa) allkirjastasid Schengeni lepingu.
- * Viis aastat hiljem määratleti Schengeni konventsioonis, kuidas sisepiiridel kontrolli kaotamine tegelikkuses ellu viia. Samuti kehtestati mitmed asendusmeetmed, millega tugevdada kontrolli välispiiril, määrata kindlaks ühtse viisa väljastamise menetlus, võidelda uimastikaubanduse vastu ning luua ühine teabejagamissüsteem – Schengeni infosüsteem (SIS).
- * Kontrolli tegelik kaotamine piiridel algas 26. märtsil 1995, kui seitse riiki (esialgsed viis ning neile lisaks Hispaania ja Portugal) kaotasid kontrolli oma sisepiiridel.
- * Sellest ajast alates on Schengeni ala pidevalt laienenud ja praegu kuuluvad sinna Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Itaalia, Kreeka, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari ning veel neli riiki, mis ei ole ELi liikmesriigid: Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits.
- * Edaspidi, kui Bulgaaria ja Rumeenia ühinevad täielikult Schengeni alaga, hõlmab see 28 Euroopa riiki.
- * Kolm ELi liikmesriiki (Küpros, Iirimaa ja Ühendkuningriik) ei ole osa Schengeni alast, kuigi nad osalevad mõnede Schengeni eeskirjade kohaldamises.
- * Horvaatia, mis ühineb ELiga 2013. aastal, ühineb täielikult Schengeni alaga pärast seda, kui ettevalmistused on lõpule viidud ning vastu on võetud vajalik nõukogu otsus.

Iga Schengeni riiki hinnatakse korrapäraselt, et tagada kokkulepitud eeskirjade nõuetekohane kohaldamine kõikides riikides.

Sisepiiridel kontrolli kaotamine mõjutab ka muid poliitikavaldkondi, näiteks seda, kuidas tegeleda piiriülese kuritegevuse, piiriülese reisimise, piiriülese kaubanduse ja piiriülese õiguse küsimustega. Seetõttu ei puuduta Schengeni ala eeskirjad mitte üksnes isikute vaba liikumist, vaid ka viisasid, varjupaigapoliitikat ning politsei-, tolli- ja õigusalast koostööd.

Arrivals		Arriving From
Flight		
BL 8537		BRUSSELS
HJ 7365		FRANKFURT
KA 9538		MOSCOW
LR 7639		VIENNA
CU 6482		MUNICH
TR 7935		AMSTERDAM
VA 3675		ATHENS
VA 3675		BEV...

ISIKUTE VABA LIIKUMINE

- * Vaba liikumine Schengeni alal pole mitte ainult üle poole miljardi Euroopa kodaniku õigus, vaid ka kõikide nende kolmandate riikide kodanike õigus, kes viibivad seaduslikult Schengeni alal. Schengeni alal elavad välisriikide kodanikud ei vaja seega Schengeni alal liikumiseks viisat, kui neil on kehtiv elamisluba. Välisriikide kodanikud võivad Schengeni alal vabalt reisida ajavahemikul, mis ei ületa 90 päeva kuue kuu jooksul.
- * Vaba liikumine tähendab järgmist: puuduvad järjekorrad lennujaamades, mere- ja maismaapiiridel ning kaotatud on piirikontroll sisepiiridel. Kõrvaldatud on kontrolli infrastruktuur, nagu piirivalvurite kabiinid ja muud füüsilised tõkked.

* Igal osaleval riigil on siiski õigus kontrollida isikuid ja viia läbi tollikontrolli kõikjal oma riigi territooriumil igapäevase politseitöö, tollitöö ja sisserändekontrolli osana. Näiteid võib tuua alates maanteeliikluse kontrollist kuni organiseeritud kuritegevuse vastase võitluseni.

POLITSEI- JA TOLLIKOOSTÖÖ

Sisepiirid

- * Naaberriigid teevad tihedat koostööd ning neil on õigus viia läbi ühisoperatsioone ja -kontrolli mõlemal pool ühist piiri. Näideteks on kontrollialused narkootiliste ainete saadetised ja ühised politseipatrullid.
- * Õiguskaitsetöötajad võivad teostada ka piiriülest jälgimist ja jälitamist naaberliikmesriikide territooriumil, näiteks kui kahtlustatav kurjategija püüab ühe riigi politsei eest põgeneda üle piiri naaberriiki.
- * Kui esineb tõsine oht avalikule korrale või sisejulgeolekule, võib liikmesriik erandkorras taaskehtestada piirikontrolli kas kõikidel sisepiiridel või mõnel neist piiratud ajavahemikuks, mis ei kesta kauem kui 30 päeva. Näideteks on suuremad spordiüritused, mis võivad kujutada ohtu julgeolekule.

© Frontex

Välispiirid

- * Schengeni ala välispiiride pikkus on üle 50 000 km (ligikaudu 80% merepiiri ja 20% maismaapiiri) ning see hõlmab sadu lennujaamu ja meresadamaid ning samuti maismaapiiripunkte.
- * Iga Schengeni riik vastutab oma välispiiride kontrolli eest. Kõikides Schengeni ala välispiiridel asuvates piiripunktides, olenemata nende asukohast, kohaldatakse samal tasemel kontrolli ja samu kontrollinorme. Ühised eeskirjad on kehtestatud Schengeni piirieskirjades.
- * Välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur (Frontex¹) loodi ja see alustas tegevust 2005. aastal. Agentuuri põhiülesanne on täiendada Schengeni alal osalevate liikmesriikide piirihaldussüsteemi, edendades välispiiride integreeritud haldamist ning koordineerides operatiivkoostööd ELi tasandil. Eesmärk on tugevdada julgeolekut Schengeni ala välispiiril.
- * Ühe riigi piirivalveametnikke võib lähetada teise riiki ühisoperatsioonides osalemiseks ja erilise surve alla sattunud liikmesriikide abistamiseks.
- * Kooskõlas välispiiridel toimuvat kohalikku piiriliiklust käsitlevate ELi eeskirjadega on mitu Schengeni riiki sõlminud kolmandatest riikidest naaberriikidega kohaliku piiriliikluse luba sisaldavad kahepoolsed kokkulepped, et hõlbustada kohalikku piiriliiklust, kaubandust, sotsiaalset ja kultuurialast lävimist ning piirkondlikku koostööd.

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

¹

SIS (Schengeni infosüsteem)

* Üks tähtsaim sisepiiridel kontrolli kaotamise asendusmeede on SIS¹, mis on ühine andmebaas osalevate riikide piiri- ja rändeasutustele ning õiguskaitseasutustele. Sellele pääsevad juurde piiril, riikide territooriumil ja välisriikide konsulaatides asuvad ametiasutused. SISi suhtes kohaldatakse rangeid andmekaitse erieeskirju.

* 2012. aasta augustis oli SISis üle 44 miljoni kande, mis puudutavad:

isikuid (üle 1 miljoni):

- kellele ei ole lubatud Schengeni alale siseneda ega seal viibida (77%);
- kes tuleb vahistada (Euroopa vahistamismäärus) (4%);
- kes on teadmata kadunud (6%);
- kes on kutsutud kohtusse (9%);
- kelle suhtes kohaldatakse diskreetset kontrollimist või erikontrolli (4%);

ning

kaotatud või varastatud esemeid (peaaegu 43 miljonit), mis tuleb arestida või mida on vaja kasutada tõendina kriminaalmenetluses:

- dokumendiplangid või väljastatud dokumendid (86%), nt passid, isikutunnistused, juhiload, elamisload, reisidokumendid, sõidukidokumendid;
- sõidukid ja numbrimärgid (12%);
- tulirelvad (1%) ja
- rahatähed (alla 1%).

* 2011. aastal saadi päringutele enam kui 110 000 tabamust: leiti ligi 80 000 isikut ja 30 000 eset, sealhulgas üle 16 000 varastatud sõiduki. See tähendab, et igal päeval saadakse enam kui 300 tabamust (sealhulgas keskmiselt 44 varastatud sõidukit päevas).

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

ÕIGUSALANE KOOSTÖÖ

- * Schengeni riigid kohaldavad vastastikuse õiguslase koostööga seotud menetluste hõlbustamiseks mõningaid erieeskirju. Nende hulka kuulub *ne bis in idem* põhimõte, mis tähendab, et sama teo eest ei tohi ühele ja samale isikule erinevates Schengeni ala riikides kaks korda süüdistust esitada ega teda kaks korda karistada. Enamik esialgseid Schengeni politseikoostöö ja õiguslase koostöö sätteid on vahepeal integreeritud ELi õigusaktidesse, mida kohaldatakse kõikide ELi liikmesriikide suhtes.

© Fotolia

VIISAD

- * Schengeni ala külastavatele välisriigi kodanikele, kellel peab määruse (EL) nr 539/2001 kohaselt olema viisa, väljastatakse ühine Schengeni viisa. Viisa tagab vaba liikumise kogu Schengeni territooriumil selle kehtivusaja jooksul. See ajavahemik ei tohi olla pikem kui 90 päeva. Sellest kauem kestvat viibimist ja samuti Schengeni riikides elamist reguleeritakse riikide õigusaktidega.
- * 2011. aastal väljastati maailmas enam kui 12 miljonit Schengeni viisat. Pikaajalisi viisasid (üle 90-päevaseks viibimiseks) väljastati Schengeni riikides seevastu vaid üle 1 miljoni.
- * Schengeni riigid teevad koostööd, et teha taotlejatele lihtsamaks Schengeni viisa taotlemine oma riigis või piirkonnas.
- * Kõik Schengeni riikide konsulaadid kogu maailmas kohaldavad samu viisade väljastamise eeskirju.
- * Viisainfosüsteem (VIS), mis võimaldab liikmesriikidel ja välispiiril asuvatel piiripunktidel kasutada ühte ühist andmebaasi, alustas tegevust 2011. aasta oktoobris ning seda laiendatakse järk-järgult, et see hõlmaks lõpuks kõiki maailma piirkondi. Kõnealune süsteem hõlbustab viisataotluste menetlemist kogu maailma Schengeni riikide konsulaatides ning aitab kaasa välispiiri kontrollimise tõhustamisele.

© Fotolia

© Fotolia

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

© Fotolia

VARJUPAIGAKÜSIMUSED

- * 2011. aastal väljastasid 27 ELi liikmesriiki koos Norra ja Šveitsiga kokku üle 302 000 esmatasandi otsuse varjupaigataotluste kohta. Ligi veerand neist otsustest olid positiivsed ning kolmveerand taotlustest lükati tagasi.
- * Kasutusel on mehhanism (Dublini määrus) varjupaigataotluse menetlemise eest vastutava riigi määramiseks, et vältida olukorda, kus sama isik esitab varjupaigataotluse mitmes eri Schengeni riigis, ning ära hoida ohtu, et taotluse menetlemisega ei tegele ükski riik. Sel eesmärgil loodi sõrmejälgede vahetamise andmebaas (Eurodac).
- * Euroopa Parlament jätkab tööd Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomiseks. Selleks tuleb ELi olemasolevaid varjupaigaalaseid õigusakte ajakohastada, et neid suuremal määral ühtlustada ja suurendada liikmesriikide vahelist solidaarsust. See hõlmab ka praktilise koostöö tugevdamist 2010. aastal loodud Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti kaudu.

© Fotolia

SCHENGENI ALAGA LIITUNUD ELI LIIKMESRIIGID *

1995: Belgia, Hispaania, Luksemburg, Madalmaad, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa

1997: Austria, Itaalia

2000: Kreeka

2001: Rootsi, Soome, Taani

2007: Eesti, Leedu, Läti, Malta, Poola, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik, Ungari

SCHENGENI ALAGA LIITUNUD ELI MITTEKUULUVAD RIIGID *

2001: Island, Norra

2008: Šveits

2011: Liechtenstein

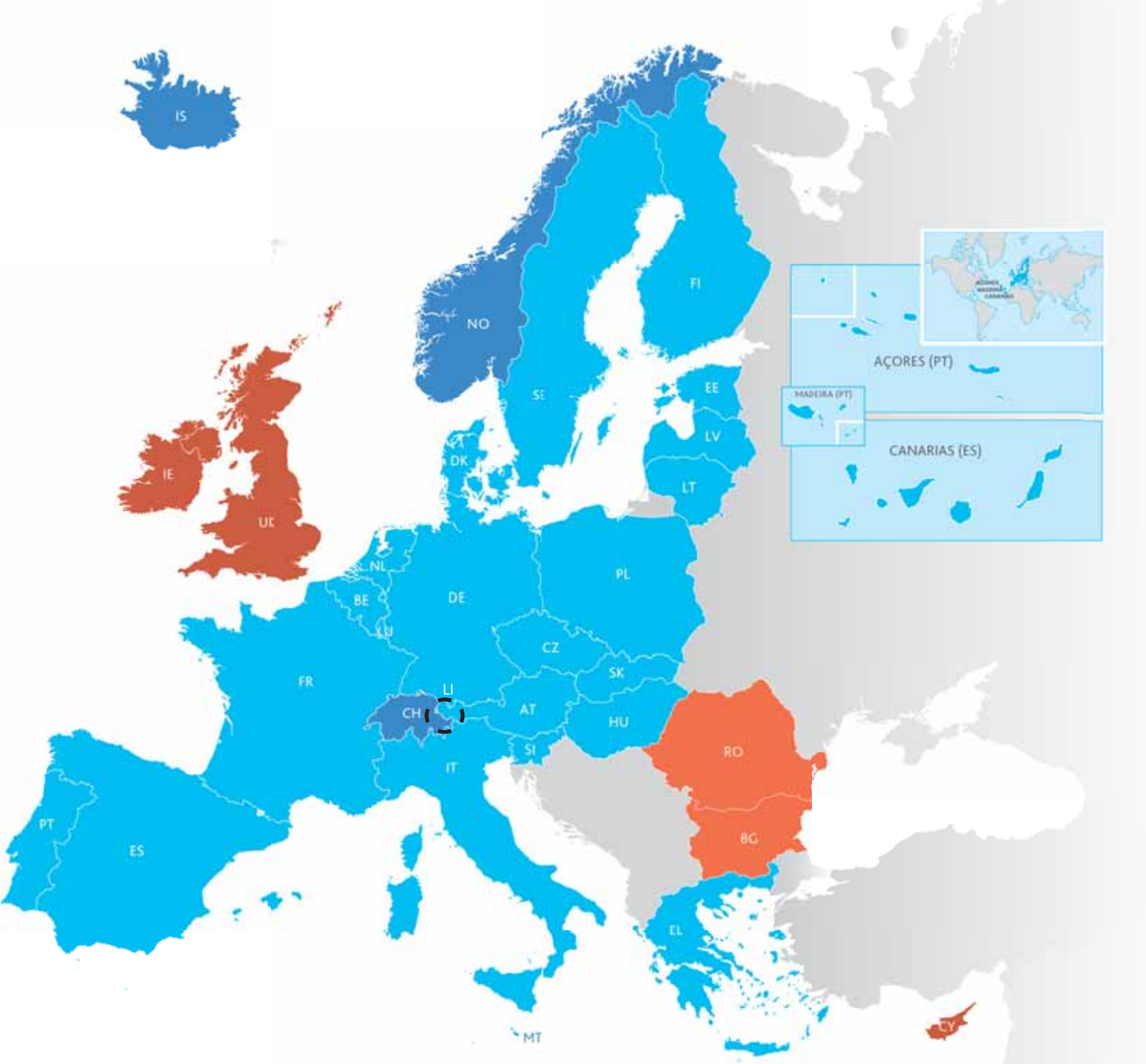
ELI LIIKMESRIIGID, MIS ON LIITUMAS SCHENGENI ALAGA *

Bulgaaria, Rumeenia

ELI LIIMESRIIGID, MIS EI KUULU SCHENGENI ALASSE *

Iirimaa, Küpros, Ühendkuningriik

* 2012. aasta oktoobri seisuga

LI: Liechtenstein

Rue de la Loi/ Wetstraat 175
1048 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 22816111

www.consilium.europa.eu

■ Väljaannete talitus

doi:10.2860/29218
ISBN 978-92-824-3825-1

